

GELİR DAĞILIMI SONUÇLARI, 2021-2022**Yüzde paylar analizine göre, beşinci yüzde 20'lik grubun toplam gelirden aldığı pay, birinci yüzde 20'lik gruba göre 6,7 kattır.**

2021-2022 Hanehalkı Bütçe Araştırması sonuçlarına göre, eşdeğer hanehalkı kullanılabilir gelirine göre oluşturulan yüzde 20'lik hanehalkı gruplarından en yüksek gelire sahip beşinci gruptakilerin toplam gelirden aldığı pay % 43,6 iken, en düşük gelire sahip birinci gruptakilerin toplam gelirden aldığı pay % 6,5'dir.

Buna göre, beşinci yüzde 20'lik grubun toplam gelirden aldığı payın birinci yüzde 20'lik grubun toplam gelirden aldığı paya oranını veren P80/P20 eşitsizlik ölçüsü 6,7 kattır.

Kentsel yerleşim yerleri için beşinci yüzde 20'lik grubun payının birinci yüzde 20'lik grubun payına oranı (P80/P20) 6,3 kat, kırsal yerleşim yerleri için ise 6,6 kat olarak hesaplanmıştır.

2021-2022 anketinde Gelir dağılımı eşitsizlik ölçütlerinden Gini katsayısı 2014-2015 anketine göre yükseliş göstermiştir.

2014-2015 HBA ile 2021-2022 HBA sonuçları karşılaştırıldığında, 2014-2015 yıllarında Gelir dağılımı eşitsizlik ölçütlerinden gini katsayısı, KKTC için 0,34, kentsel yerleşim yerleri için 0,35, kırsal yerleşim yerleri için ise 0,33 olarak hesaplanmışken, 2021-2022 anketinde bu rakam KKTC için 0,37, kentsel yerleşim yerleri için 0,35, kırsal yerleşim yerleri için ise 0,37 olarak hesaplanmıştır. Gini katsayısı, sıfıra yaklaştıkça gelir dağılımında eşitliği, 1'e yaklaştıkça gelir dağılımında bozulmayı ifade etmektedir.

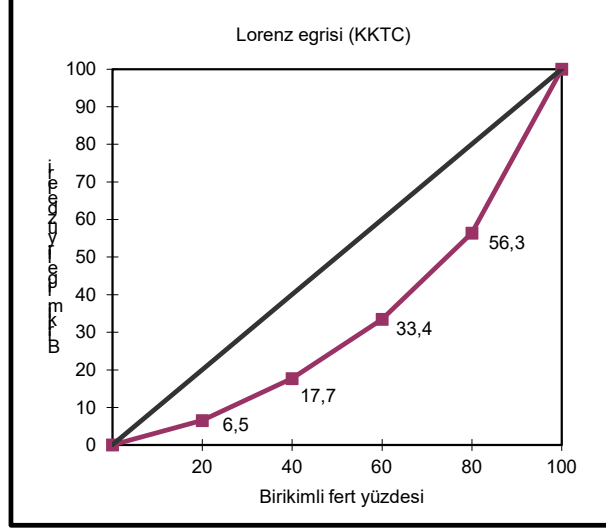
Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirlerine göre sıralı 20'lik gruplar, 2021-2022

Yüzde 20'lik fert grupları	KKTC	Kent	Kır
Toplam	100	100	100
Birinci yüzde 20(*)	6,54	6,78	6,55
İkinci yüzde 20	11,18	11,55	11,02
Üçüncü yüzde 20	15,74	16,33	15,92
Dördüncü yüzde 20	22,92	22,78	23,38
Beşinci yüzde 20(*)	43,61	42,56	43,14
Gini katsayısı	0,37	0,35	0,37
Son yüzde 20/İlk yüzde 20 (P80/20)	6,7	6,3	6,6

(*) Fertler eşdeğer hanehalkı kullanılabilir gelirlerine göre küçükten büyüğe doğru sıralanarak 5 gruba ayrıldığında; "Birinci yüzde 20'lik grup" geliri en düşük olan grubu, "Beşinci yüzde 20'lik grup" ise geliri en yüksek olan grubu tanımlamaktadır.

Gelirin nüfusa dağılımındaki eşitsizliğin grafik gösterimi olan Lorenz eğrisi, grafiğin dikey ekseninde gelirin birikimli payları, yatay ekseninde nüfusun birikimli payları yüzde olarak gösterilmek suretiyle eğrinin "köşegen doğru"dan uzaklığına göre yorumlanır.

Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirlerinin Lorenz Eğrisi

Ortalama yıllık hanehalkı kullanılabilir gelir 2014-2015 HBA'da 56 031 TL'iken bu rakam 2021-2022 HBA'da 190 879 TL'ye yükselmiştir.

KKTC'de hanehalkı başına düşen ortalama yıllık kullanılabilir gelir 190 879 TL iken, ortalama yıllık eşdeğer hanehalkı kullanılabilir geliri 93 750 TL'dir.

Toplam gelir içinde en fazla payı maaş-ücret gelirleri almaktadır.

Maaş-ücret gelirleri % 47,2'lik oranla toplam gelir içerisinde en fazla paya sahiptir. Bunu % 19,6 ile devletten transferler, % 15,2 ile yurt dışından transfer gelirleri izlemektedir.

Toplam gelirin % 37,4'ünü oluşturan transferlerin % 52,4'ünü devlet transferleri oluşturmaktadır.

Toplam gelir içinde transferlerin (devletten, yurtdışından ve özel transferler) payı % 37,4'dür. Bunun % 52,4'ünü devlet transferleri oluşturmaktadır. (Devlet transferlerinin toplam gelir içindeki payı % 19,6, yurt dışından transferlerin payı % 15,2 ve özel transferlerin payı ise % 2,6'dır.)

Devlet transferlerinin, eşdeğer hanehalkı kullanılabilir gelirlerine göre oluşturulan yüzde 20'lik gruptaki dağılımına bakıldığında; birinci yüzde 20'lik grubun devlet transferlerinden payı % 11,6 iken, beşinci yüzde 20'lik grubun aldığı pay % 17,9'dur.

Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir gelirlerine göre nüfusun % 14,4'ü yoksulluk sınırının altındadır.

Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir gelirleri kullanılarak çeşitli göreceli yoksulluk sınırları (eşdeğer hanehalkı kullanılabilir medyan gelirin % 40, % 50, % 60 veya % 70'ine göre) hesaplanmaktadır.

Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir medyan gelirin % 50'si dikkate alınarak belirlenen yoksulluk sınırına göre; nüfusun % 14,4'ü, yoksulluk riski altındadır.

**2021-2022
HANEHALKI BÜTÇE ARAŞTIRMASININ
METODOLOJİSİ HAKKINDA GENEL AÇIKLAMA**

Hanehalkı bütçe anketleri, hanelerin sosyo-ekonomik yapıları, yaşam düzeyleri, tüketim kalıpları hakkında bilgi veren ve toplumun ihtiyaçlarının belirlenmesi, kullanılabilir gelirin haneler ya da fertler arasında ne şekilde dağıldığının bilinmesi ve uygulanan sosyo-ekonomik politikaların geçerliliğinin test edilmesi amacıyla kullanılan en önemli veri kaynaklarından biridir.

Hanehalkı bütçe anketinden elde edilen tüketim harcamaları bilgileri ile;

- Tüketici fiyat indekslerinde kullanılacak maddelerin seçimi ve temel yıl ağırlıkların elde edilmesi,
- Hanelerin tüketim kalıplarında zaman içinde meydana gelen değişikliklerin izlenmesi,
- Milli gelir hesaplamalarında özel nihai tüketim harcamaları tahminlerine yardımcı olacak verilerin derlenmesi,
- Gelir dağılımı ve yoksulluk sınırının belirlenmesi vb. diğer sosyo-ekonomik göstergelerin elde edilmesi amaçlanmaktadır.

ÖRNEKLEME TASARIMI

Örnekleme yöntemi: Tabakalı, iki aşamalı, küme örneklemesidir.

Örnekleme birimi: Nihai örnekleme birimi olarak **hanehalkı** tanımlanmıştır.

Tahmin boyutu: KKTC, kent ve kır için tahminler üretilmesi amaçlanmıştır.

Örneklem büyüklüğü: Araştırmanın tahmin boyutu, amaçları ve hedeflenen değişkenleri itibariyle bilgi üretmek üzere örneklem büyüklüğü 1391 hanehalkıdır.

Nüfus ağırlıkları: Anket verilerinden kitle tahminlerinin üretilmesinde kullanılan ağırlık katsayıları, 2021 nüfus projeksiyonları esas alınarak hesaplanmıştır.

ALAN UYGULAMASI YÖNTEMİ

2021 - 2022 Hanehalkı Bütçe Anketi 1 Temmuz 2021 – 30 Haziran 2022 tarihleri arasında, bir yıl süre ile, toplam 1391 örnek hanenin dönüşümlü olarak izlenmesi yoluyla yürütülmüştür.

TANIM VE KAVRAMLAR

Hanehalkı: Aralarında akrabalık bağı bulunsun ya da bulunmasın aynı konutta veya aynı konutun bir bölümünde yaşayan, kazanç ve masraflarını ayırmayan, hanehalkı hizmet ve yönetimine katılan bir veya birden fazla kişiden oluşan topluluk.

Kurumsal nüfus: Günlük yaşam gereksinimleri, yasal bir düzenlemeye dayalı olarak kurulan özel ya da tüzel kurum/kuruluşlarda kısmen ya da tamamen karşılanan, bireysel karar ve davranışlarında yetkili otoritenin kurallarına kısmen ya da tamamen bağımlı olarak hareket eden, ancak bireysel harcamalarına karar verebilen kişilerin yaşamlarını sürdürdükleri alanlarda yaşayan nüfusa kurumsal nüfus denir. Bu tanıma göre; üniversite yurtları, misafirhane, çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, huzurevi, özel nitelikteki hastane, hapishanede, kışla ve ordu evlerinde yaşayanlar kurumsal nüfusa dahildir.

Hanehalkı ferdi: Hanehalkını meydana getiren topluluğun her bir üyesidir. Bununla birlikte askerde, hapiste olanlar, huzurevlerinde kalan yaşlılar, yurttan kalan öğrenciler, hanede kalış süresi ne olursa olsun misafirler ve hanehalkından evlenme, askere gitme, çalışmaya gitme gibi sebeplerle kesin olarak ayrılanlar hanehalkı ferdi olarak kapsamamaktadır.

Gelir: Bir milli ekonomide belirli bir dönemde genellikle bir yılda yeniden yaratılan mal ve hizmet değerlerinin toplamıdır. Buna milli gelir veya toplam hasıla denir.

Hanehalkı ya da fert açısından gelir, üretime yapılan katkı karşılığında belirli bir sürede elde edilen değerlerin toplamı olarak tanımlanabilir. Hanehalkı geliri, emek karşılığı alınan ücret ve maaşlar şeklinde, toprak kirası (rant), sermaye geliri (faiz) veya teşebbüs geliri (kar) şeklinde olabilir.

Faaliyet gelirleri:

- i. **Maaş, ücret, yevmiye gelirleri:** Referans dönemi içerisinde ücret karşılığı bir işte çalışma sonucunda elde edilen nakdi veya aynı gelirlerdir. Referans dönemi içerisinde alınan ikramiye, fazla mesai, prim ve temettüleri ve ek görevlerden elde edilen gelirler maaş, ücret veya yevmiye gelirine dahil edilmiştir.
- ii. **Müteşebbis gelirleri:** Referans dönemi içerisinde müteşebbis olarak çalışan fertlerin (işteki durumu kendi hesabına veya işveren olarak çalışanlar) faaliyetleri sonucu elde ettiği gayri safi hasılatından, referans dönemi içerisinde yaptığı tüm giderler (işyeri masrafları, vergiler, sosyal güvenlik kesintileri vb.) düşüldükten sonra elde edilen gelir müteşebbis geliridir.

Faaliyet dışı gelirleri:

- i. **Gayrimenkul kira geliri:** Apartman dairesi, dükkan, depo vb. gayrimenkuller ile tarla, bağ, bahçe, arsa gibi mülklerin referans dönemi içerisinde kiraya verilmesi sonucu elde edilen hasılatın, bu hasılatın sağlanması için yapılan tüm giderler (sigorta, vergi, tamir ve bakım giderleri vb.) düşülerek elde edilen gelirdir.
- ii. **Menkul kıymet geliri:** Banka hesabından elde edilen faiz, finans kurumlarından veya sermaye şirketlerinden elde edilen temettü veya kar payı vb. gelirlerdir. Menkul kıymet gelirlerinde, vergiler gelir elde edilmeden kaynaktan kesilmektedir. Ancak, menkul kıymet geliri elde eden hanehalkı fertlerinin, bu geliri elde etmek için, menkul kıymetlerin korunması ile ilgili sigorta, kiralık kasa, tahvil giderleri, vergi vb. giderler düşülerek, elde ettikleri net gelirler menkul kıymet geliri olarak kayıt edilmiştir.
- iii. **Karşılıksız (transfer) gelirler:** Referans dönemi içerisinde devlet, özel kurum/kuruluş veya başka kişi/hanehalklarından alınan karşılıksız transferlerdir (emekli maaşı, yaşlılık maaşı, işsizlik maaşı, karşılıksız burslar, düzenli olarak alınan aynı veya nakdi yardımlar vb. şeklindeki ödemelerdir.)

İzafi kira: Konutun mülkiyet şekli “ev sahibi”, “lojman” veya “diğer (babasının, akrabasının vb. evinde ikamet edip hiç bir şekilde ücret ödemedi oturanlar)” şeklinde olan hanehalklarının ikamet ettiği konutun kira değeri izafi kira olarak değerlendirilmektedir.

Nakdi Gelir: Nakit; para, özellikle kullanılmaya hazır para anlamına gelmektedir. Faaliyet dışı faktörler veya faaliyet karşılığında gelirlerin nakit (para) olarak elde edilmesidir.

Aynı Gelir: Aynı, mal ile ödenen anlamına gelmektedir. Aynı gelir, emek veya sermaye karşılığında gelirin mal olarak elde edilmesidir. Burada en önemli husus, aynı gelirin hanede tüketilmesi gerekliliğidir. Aynı geliri oluşturan mal satılıp nakde çevriliyorsa bu aynı gelir olarak değil, nakdi gelir olarak değerlendirilmektedir.

Hanehalkı kullanılabilir net geliri: Hanehalkındaki her bir ferdin elde ettiği kişisel yıllık kullanılabilir gelirlerin (*maaş-ücret, yevmiye, müteşebbis geliri ile emekli maaşı, dul-yetim aylıkları ve yaşlılara yapılan ödemeler, karşılıksız yardımlar, burs, gayrimenkul kira geliri vb. aynı veya nakdi gelirlerin toplamı*) toplamı ile hanehalkının sadece kendi tüketimine yönelik yapmış olduğu bitkisel ve hayvansal üretimin değeri toplamından, ödenen vergiler, diğer hane veya kişilere yapılan düzenli transferler düşüldükten sonra hanehalkı kullanılabilir gelirin ulaşmaktadır.

Eşdeğerlik ölçüğü / eşdeğer hanehalkı geliri:

Günümüzde gelir eşitsizliği bireysel gelirler arasındaki farklardan yola çıkılarak ölçülmektedir. Bu nedenle de hanehalkı düzeyinde toplanan gelirlerin bireysel gelirlere dönüştürülmesi gerekmektedir. Bunu, toplam hane gelirini, haneyi oluşturan fert sayısına bölerek yapmak doğru olmayacaktır. Bu hesaplamada, hanelerin yetişkin-çocuk bileşimlerindeki farklılıkları dikkate almak gerekmektedir. Çünkü, bilimsel olarak çocuklar yetişkinlere göre daha az tüketmektedirler. Buna göre, eşdeğerlik ölçüğü olarak adlandırılan katsayılar kullanılarak her bir hanehalkı büyüklüğünün kaç yetişkine (eşdeğer fert sayısına) denk olduğu hesaplanmaktadır. Hanehalkı toplam yıllık kullanılabilir geliri hanehalkının eşdeğer hanehalkı büyüklüğüne bölünerek, o hanehalkı için eşdeğer fert başına düşen diğer ifadeyle eşdeğer hanehalkı kullanılabilir geliri hesaplanmaktadır.

Bu araştırmada, hanehalkındaki referans kişi için “1”, 14 yaş ve üzerindeki tüm fertler için “0,5” ve 14 yaşın altındaki tüm fertler için “0,3” katsayısı ile çarpılarak hesaplandığı OECD ölçüğü kullanılmıştır.

Eşdeğerlik ölçüğü farklı büyüklük ve bileşimlerdeki hanehalkları arasında karşılaştırmalara imkan sağlamaktadır. Gelir dağılımı eşitsizlik göstergelerinin (gini katsayısı, yüzdeler gruplarının analizi vb.) ve yoksulluk sınırının belirlenmesinde eşdeğer hanehalkı kullanılabilir gelirleri kullanılarak daha doğru kıyaslamalar yapmak mümkündür.

Gelir dağılımı: Bir ülkede belirli dönemler içinde yaratılan gelirin fertler, hanehalkları veya üretim faktörleri arasında bölünmesidir.

Ortalama gelir: Gelirlerin toplamalarının örneklem büyüklüğüne bölünmesi ile elde edilen değerdir. Yani, belli bir gruba ait gelirlerin aritmetik ortalamasını ifade etmektedir.

Medyan gelir: Gelirler küçükten büyüğe sıralandığında ortaya düşen değer medyan geliri ifade etmektedir.

Gelir dağılımı eşitsizlik ölçütleri:

Gini katsayısı: Kişisel gelir dağılımını ölçmek için, yaygın olarak kullanılan dağılım ölçüsü gini katsayısı aşağıdaki formülasyona göre hesaplanmaktadır.

$$G = \left[\frac{1}{N^2} \sum_{i=1}^N \sum_{j=1}^N |Y_i - Y_j| f(Y_i) f(Y_j) \right] / 2\bar{Y}$$

Y_i : *i. grubun toplam geliri,*

Y_j : *j. grubun toplam geliri,*

$f(Y_i)$: *i. grubun gelir çokluğu*

$f(Y_j)$: *j. grubun gelir çokluğu*

N : *Birim sayısı*

\bar{Y} : *Gelirlerin aritmetik ortalaması*

Gini katsayısı, Lorenz eğrisine bağlı ve eğri ile köşegen arasında kalan alanın, köşegenin altında kalan toplam alan oranına eşittir. Bu oran büyüdükçe, dağılımdaki eşitsizlik artıyor demektir. Gini ölçüsü "0 ile 1" arasında değişir. Bir toplumda, gelir adaletli olarak paylaşılmışsa, gini katsayısı "0"a eşit, toplumdaki gelirleri yalnız bir kişi almışsa, gini katsayısı "1" e eşit olmaktadır.

Lorenz eğrisi: Lorenz eğrisi, gelir ya da servetin nüfusa dağılımındaki eşitsizliği göstermekte kullanılan grafikdir. Eğri bir karenin köşegenini uç noktalarda keser. Karenin dikey kenarında gelirin birikimli payları, yatay kenarında ise nüfusun birikimli payları yüzde olarak gösterilir. Köşegen doğru, gelirin nüfus arasında eşit dağılımını (mutlak eşitlik) gösterir. Lorenz eğrisi köşegenden uzaklaştıkça, gelir dağılımındaki eşitsizlik artmaktadır.

Yüzdeler hanehalkı/fert grupları: Hanehalkları kullanılabilir hanehalkı gelirin veya hanedeki tüm fertler eşdeğer hanehalkı kullanılabilir gelirlerine göre küçükten büyüğe doğru sıralanarak; 20 gruba bölünerek *yüzde 5'lik*, 10 gruba bölünerek *yüzde 10'luk* veya 5 gruba bölünerek *yüzde 20'lik* hanehalkı/fert grupları oluşturulmaktadır. Bu grupların toplam gelirden aldıkları paylar gelir dağılımı eşitsizliği hakkında bilgi vermektedir.

Yüzde paylar analizi (P80/20): Yüzde payları, kişisel gelir dağılımını ölçmede kullanılan ölçütlerden biridir. Yüzde 20'lik fert/hanehalkı gruplarının toplam gelirden aldıkları paylara göre; "Son yüzde 20'lik grubun toplam gelirden aldığı pay/ İlk yüzde 20'lik grubun toplam gelirden aldığı pay" formülünden hesaplanarak, geliri daha yüksek olan son yüzde 20'lik grubun, geliri düşük olan ilk yüzde 20'lik gruba göre toplam gelirden kaç kat daha fazla pay aldığını göstermektedir.

Yoksulluk ile ilgili tanımlar

Görelî yoksulluk: Toplumun genel düzeyine göre belli bir sınırın altında gelir veya harcamaya sahip olan birey veya hanehalkı, görelî anlamda yoksul sayılmaktadır. Refah ölçüsü olarak amaca göre harcama veya gelir düzeyi seçilebilir.

Bu araştırmada, eşdeğer hanehalkı kullanılabilir medyan gelirlere göre 4 ayrı görelî yoksulluk sınırı hesaplanmıştır;

- Medyan gelirin % 40'ı, Medyan gelirin % 50'si, Medyan gelirin % 60'ı ve Medyan gelirin % 70'i

Bu sınırların altında eşdeğer hanehalkı kullanılabilir gelire sahip olanlar yoksul olarak tanımlanmıştır.

Yoksulluk açığı: Yoksulluğun derecesi hakkında bilgi verir. Bir kişinin yoksulluk açığı, yoksulluk çizgisi ile geliri arasındaki farka eşittir. Yoksulluk açığı, toplumdaki ortalama yoksulluk açığının, yoksulluk çizgisine oranına eşittir.

Yoksulluk açığı 100'e yaklaşması, yoksulluğun derecesinin çok fazla olduğunu, küçülmesi ise yoksulluk risk derecelerinin daha az olduğunu ifade etmektedir.